حساب‌های ملی سلامت طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰

مریم خوش اخلاق

❖ مقدمه

حساب‌های ملی سلامت به بیان ساده یک سری جداول استاندارد هستند که در آن‌ها هزینه‌های سلامت یک کشور، از جنبه‌های مختلف و با ترتیب معین ارائه شده است. هدف اصلی برای تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت حمایت از اداره و تصمیم‌گیری بهتر نظام سلامت است.

مخارج ملی سلامت، تمام هزینه‌های فعالیت‌هایی است که هدف اصلی آن‌ها حفظ، ارتقاء و بازگرداندن سلامت جامعه و هر یک از افراد در طول یک دوره‌ی زمانی معین می‌باشد.

جداول استاندارد حساب‌های ملی سلامت از یک صورت معین مانند آنچه در جدول ۱ نشان داده شده است پیروی می‌کنند، آن‌ها یک جریان تأمین مالی را از یک مجموعه منابع به یک مجموعه مصارف نشان می‌دهند. هزینه‌ی کل موجود در جداول، براوردی از هزینه‌ی کل سلامت را نشان می‌دهد.

جداول حساب‌های ملی سلامت با علامت «i»، «x»، «j» تعریف می‌شوند، نماد «j» نشانگر «منبع» جریان تأمین مالی در هر جدول و نماد «i» نشانگر «مصرف» یا «مصرف‌کننده» آن جریان است. برای مثال جدول عاملین تأمین مالی در فراهم‌کنندگان، نمایش جریان تأمین مالی از عاملین تأمین مالی (به‌عنوان منبع وجوه در آن جدول) به فراهم‌کنندگان (به‌عنوان دریافت‌کنندگان یا مصارف وجوه در آن جدول) است.

از آنجا که مرکز آمار ایران اقدام به تهیه‌ی چهار جدول از مجموع ۹ جدول حساب‌های ملی سلامت نموده است مختصری در خصوص جداول چهارگانه‌ی مذکور به شرح زیر ارائه می‌شود:

جدول ۱- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع عاملین تأمین مالی و نوع کارکرد (FA * F)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از عاملین تأمین مالی به کارکردهای مختلف است. به عبارت دیگر نشان می‌دهد کل وجوهی که در اختیار یک عامل تأمین مالی (مانند وزارت بهداشت) قرار گرفته است صرف ارائه‌ی چه نوع کارکردی در بخش سلامت شده است. مثلاً چقدر صرف خدمات درمانی یا توان‌بخشی شده است، چقدر صرف تشکیل سرمایه، آموزش و یا تحقیق و توسعه شده است و مواردی از این قبیل.

جدول ۲- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع عاملین تأمین مالی و نوع فراهم‌کننده (FA*P)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از عاملین تأمین مالی به فراهم‌کنندگان خدمات سلامت است. به عبارت دیگر نشان می‌دهد کل وجوهی که در اختیار هر یک از عاملین تأمین مالی قرار گرفته است چگونه به فراهم‌کنندگان مختلف سلامت اختصاص یافته است مثلاً وزارت بهداشت به‌عنوان یک عامل تأمین مالی چقدر از وجوه در اختیار خود را به بیمارستان‌ها، درمانگاه‌ها، رادیولوژی‌ها و سایر فراهم‌کنندگان خدمات سلامت اختصاص داده است.

جدول ۳- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع فراهم‌کننده و نوع کارکرد (P*F)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از فراهم‌کننده‌ی خدمات سلامت به کارکردهای مختلف می‌باشد یعنی نشان می‌دهد که هر یک از فراهم‌کنندگان چگونه وجوه در اختیار خود را به کارکردهای مختلف اختصاص داده‌اند مثلاً بیمارستان‌ها چه مقدار از منابع مالی در اختیار خود را به ارائه‌ی خدمات درمانی، توانبخشی و یا سایر خدمات سلامت اختصاص داده‌اند.

جدول۴- هزینه‌های ملی سلامت بر حسب نوع منبع تأمین مالی و نوع عاملین تأمین مالی (S*FAF)

این جدول نشان‌دهنده‌ی جریان وجوه از منابع تأمین مالی به عاملین تأمین مالی می‌باشد. به عبارت دیگر این جدول مشخص می‌کند، منابع مالی تأمین مخارج سلامت در یک کشور از چه طریق تأمین می‌شود و این منابع در اختیار کدام عامل واسط تأمین مالی قرار می‌گیرد تا صرف ارائه‌ی خدمات سلامت شود. اهمیت این جدول، در تعیین سهم هر یک از منابع، در تأمین مالی سلامت یک کشور می‌باشد، به ویژه تعیین سهم پرداخت از جیب خانوار به‌عنوان یک شاخص رفاه اجتماعی و مقایسه‌ی کشورها از نظر سطح رفاه، از اهمیت به‌سزایی برخوردار است.

مریم خوش اخلاق رئیس گروه حساب‌های تولید ملی و نهادی دفتر حساب‌های اقتصادی مرکز آمار ایران است.

جدول ۱-صورت یک جدول حساب‌های ملی سلامت

	طبقه‌بندی "منابع"	جمع هر سطر
طبقه‌بندی "مصارف"	سلول‌های نشان‌دهنده‌ی میزان هزینه در هر جریان از منبع به مصرف	
جمع هر ستون		**براورد کل هزینه**

❖ طبقه‌بندی حساب‌های ملی سلامت

در حساب‌های ملی سلامت، طبقه‌بندی ICHA (International Classification for Health Accounts) که یک طبقه‌بندی بر حسب هدف است، استفاده می‌شود. این طبقه‌بندی برای منابع مالی (Financing Sources)، عاملین تأمین مالی (Financing Agent)، کارکردها (Functions-HC) و فراهم‌کنندگان (Provider-HP) خدمات سلامت، طبقاتی را به‌صورت استاندارد معرفی می‌کند و البته به کشورها اجازه می‌دهد که با توجه به وضعیت کشور خود بر حسب مورد، زیرطبقاتی را به آن‌ها اضافه کنند. که اطلاعاتی در سطح کدهای یک، دو یا سه رقمی ارائه می‌شود. شرح کامل طبقات در سطح ریزتر در مستندات سازمان بهداشت جهانی و کتاب حساب‌های ملی سلامت سال ۱۳۸۰ مرکز آمار ایران آمده است.

❖ سابقه‌ی کار در مرکز آمار ایران

در بین کشورهای منطقه MENA (کشورهای شمال آفریقا و شرق مدیترانه که شامل ۲۱ کشور می‌شود) کشور ایران از پیشگامان تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت است و مرکز آمار ایران و پژوهشکده‌ی آمار از سال ۱۳۸۰ در سه مرحله اقدام به تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت نموده است.

- مرحله‌ی اول چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت ۱۳۸۰
- مرحله‌ی دوم سری زمانی چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت برای سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۸۷
- مرحله‌ی سوم سری زمانی چهار جدول اصلی حساب‌های ملی سلامت برای سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۰

هم اکنون نیز تهیه‌ی این حساب‌ها برای سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ در دستور کار پژوهشکده‌ی آمار و مرکز آمار ایران قرار دارد. علاوه بر آن امکان‌سنجی تهیه‌ی این حساب‌ها بر اساس ویرایش جدید نظام حساب‌های ملی سلامت ۲۰۱۱ نیز از دیگر فعالیت‌های در دست انجام پژوهشکده‌ی آمار و مرکز آمار ایران است.

شکل۱- روند سهم پرداخت از جیب خانوار از کل هزینه‌ی سلامت طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰

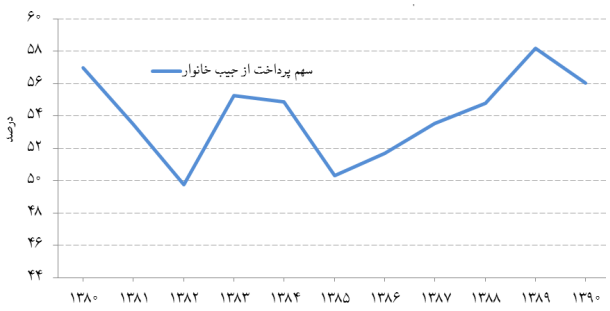

❖ یافته‌ها

نتایج حساب‌های ملی سلامت بر اساس نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که کل هزینه‌های عمومی سلامت در کشور از ۴۲۸۷۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۰ به ۴۵۲۷۹۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

از آنجا که معمولاً در مستندات بین‌المللی، با استفاده از کل هزینه‌های سلامت (THE) شاخص‌های مرتبط با سلامت مطرح می‌شود در ایران نیز چنین عمل شده است. بر اساس نتایج به‌دست آمده سهم THE از تولید ناخالص داخلی (GDP) به ترتیب طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ معادل ۵/۴۹، ۵/۲۷، ۵/۲۳، ۵/۵۷، ۵/۷۶، ۵/۵۸، ۵/۵۱، ۵/۸۳، ۷/۰۹، ۷/۰۲ و ۶/۹۳ درصد است، شاخص مهم دیگر سهم پرداخت از جیب خانوار به THE است که طی سال‌های مذکور به ترتیب ۵۶/۹۷، ۵۳/۴۹، ۴۹/۷۵، ۵۵/۲۷، ۵۴/۸۹، ۵۰/۳۰، ۵۱/۶۹، ۵۳/۵۶، ۵۴/۷۹، ۵۸/۱۸ و ۵۶/۰۳ درصد است.

سرانه‌ی THE بر اساس نرخ جاری دلار طی سال‌های مورد بررسی به ترتیب برابر با ۷۸، ۹۵، ۱۱۲، ۱۴۵، ۱۷۸، ۲۰۵، ۲۵۵، ۳۰۵، ۳۷۴، ۴۴۵ و ۵۲۰ دلار بوده است.

در شکل ۱ روند پرداخت از جیب خانوار طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ ترسیم شده است.

منابع

پژوهشکده‌ی آمار، (۱۳۸۹) تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت ۱۳۸۷-۱۳۸۱

پژوهشکده‌ی آمار، (۱۳۹۳) تهیه‌ی حساب‌های ملی سلامت ۱۳۸۸-۱۳۹۰

پژوهشکده‌ی آمار (۱۳۹۳)، ترجمه ی راهنمای سیستم حساب‌های سلامت (ویرایش ۲۰۱۱)

جدول۲- هزینه‌ی عمومی سلامت (میلیارد ریال) و سهم کل هزینه سلامت از GDP (درصد)

سال	۱۳۸۰	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰
هزینه‌ی عمومی سلامت	۴۲۸۷۲	۶۵۹۸۴	۵۳۳۵۱	۹۰۵۳۴	۱۱۶۶۴۵	۱۴۱۶۶۷	۱۷۹۳۳۲	۲۲۴۳۵۹	۲۸۶۳۲۸	۳۵۹۲۸۶	۴۵۲۷۹۳
سهم کل هزینه سلامت از GDP	۵/۴۹	۵/۲۷	۵/۲۳	۵/۵۷	۵/۷۶	۵/۵۸	۵/۵۱	۵/۸۳	۷/۰۹	۷/۰۲	۶/۹۳